

METODE TACTICE ȘI TEHNICE DE CERCETARE A INFRAȚIUNII DE TRAFIC DE PERSOANE

Ana Călin
Conf.univ. dr.
Universitatea Danubius

Petruș Dumitru
Judecător Secția Penală
Curtea de Apel Galați

Simona Enache Vârlan
Judecător Secția Penală
Tribunalul Galați

Abstract

We should admit that pro-active deeds may need time, they may be expensive and this problem will cause problems to authorities. Although these problems are expensive we should realise that the traffic with human beings and is extremely serious and the expensive matter and the resources that are being used are right and we should not waive. The traffic with human beings may be and must be considered a part of terrorism and drug traffic must be considered a part of terrorism, too and these two illicit traffics should be tackled with the same method. The dealers consider human beings consuming goods and these consumers must be recruited, delivered, exploited for a profit, we know that this type of delinquency is based on money. The investigation on the traffic with human beings is a complex activity and needs a serious investigation not only on the number of victims but also on dealers.

I. Considerații generale

Cercetarea infracțiunii de trafic de persoane¹ este o activitate complexă și de cele mai multe ori presupune o investigație de mare amploare atât sub aspectul numărului de persoane traficate, cât mai ales sub aspectul numărului de făptuitori.

Abordarea **pro-activă** în ceea ce privește cercetarea infracțiunilor de trafic de persoane pornește de la ideea de a folosi mijloacele procedurale cele mai eficiente pentru strângerea probelor, în sensul obținerii în modul cel mai sigur a unei condamnări. Aceste operațiuni necesită resurse și timp ele sunt costisitoare, fapt ce dezavantajează organele de anchetă. Cu toate acestea, având în vedere gravitatea impactului traficului asupra victimelor și amenințarea strategică globală la care este supusă societatea civilă, costurile și resursele folosite sunt justificate și nu trebuie să se renunțe la ele.

¹ *Legea nr. 678/2001 actualizată la 16.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane*

Traficul de ființe umane poate și trebuie să fie considerat ca făcând parte din aceeași categorie cu terorismul și traficul de stupefiante și abordat cu aceleași metode de investigare.

Traficanții consideră ființele umane drept bunuri comerciale, care trebuie recrutate, transportate, exploatate pentru profit, fiind cunoscut faptul că în general în săvârșirea acestui gen de criminalitate, totul se reduce la bani.

Există totuși un aspect al infracțiunii de care traficanții nu se pot disocia, dacă vor ca afacerea să fie profitabilă; oamenii recrutați, priviți ca bunuri și mai apoi traficarea, comercializarea acestora ca pe un produs. Precum în cazul unei activități comerciale, nici aceasta nu poate funcționa cu succes fără publicitate, fie pentru a atrage și recruta materia brută în acest caz ființele umane, fie pentru a face reclamă pentru disponibilitatea bunurilor ca prostituate, menajere, sclave ș.a. atrăgând potențialii cumpărători.

II. Metodele tactice de cercetare

Panul de anchetă și pregătirile pre-operaționale necesită cooperarea dintre procuror și investigator, formarea echipei de lucru competente și stabilirea unei tactici generale de lucru, cu următoarele obiective: prezumtivii făptuitori, informațiile accesibile, unele deja adunate și analizate; localizarea și salvarea victimelor, identificarea, cercetarea, eventual arestarea făptuitorilor; categoria rețelei de traficanți-națională ori cu implicare internațională; oportunitatea folosirii unor mijloace intruzive de investigare (interceptarea sistemelor de comunicații, supravegherea operativă, supravegherea conturilor bancare), introducerea unui investigator acoperit, ori a unui informator, stabilirea procedeele tehnice.

Pentru evaluarea riscului vor fi avute în vedere: gradul și tipul de risc existent la începutul operațiunii; instrucțiunile pentru abordarea riscului; supravegherea victimelor pentru a se evidenția, dacă există indicii privind vătămarea acestora, vârsta tot mai scăzută a victimelor, iminența unui transport al acestora, formarea echipelor pentru asigurarea securității agenților sub acoperire; continuitatea procesului de evaluare; anticiparea și stabilirea unor instrucțiuni în cazul creșterii subite a gradului de risc;

Operațiunile de supraveghere realizate prin folosirea tehnicilor specializate, poate pune în evidență noi făptuitori, noi locații, evidențiază căi de comunicații, indică piste financiare, printr-o monitorizare continuă, identificându-se: publicitatea-activitatea de recrutare și exploatare; închirieri locuințe, birouri, vehicule; mijloacele de transport, toate modurile; comunicare-telefonie fixă, mobilă, e-mail, pagere, fax; tranzacții financiare sub orice formă².

² Ștefan Popa, Adrian Cucu – *Economia subterană și spălarea banilor*, Ed. Expert, 2000, p. 15

Cea mai indicată modalitate de a aborda faza de supraveghere este cea **pas cu pas**, pe măsura ce operațiunea de supraveghere evoluează și se obțin dovezi.

Supravegherea statică este de obicei punctul de plecare pentru orice operațiune proactivă. Această primă fază este concepută pentru: identificarea persoanelor care frecventează locația și descrierea acestora; numărul persoanelor implicate; modul în care suspectii ajung acolo, se deplasează vehiculele folosite; persoanele care dețin cheile locației, programul de lucru; folosirea locației ca locuință, identificarea persoanelor care locuiesc permanent sau ocazional acolo; numărul victimelor; identificarea victimelor ce par a fi minori; libertatea de mișcare a victimelor sau supravegherea lor permanentă; legăturile dintre persoane; în cazul prostituatelor, programul de lucru și modul în care ajung în zonă.

Supravegherea mobilă are drept scop de a stabili adresele particulare ale suspectilor și victimelor, dacă au fost deja identificate pe parcursul primelor faze de culegere a informațiilor. De obicei se apelează la resurse de supraveghere mobilă, pentru a urmări persoanele cheie.

III. Tehnicile de operare

Operațiunile de supraveghere intruzive se concretizează prin supravegherea tehnică și prin resursele folosite sub acoperire, ceea ce poate oferi probe incontestabile, dar poate indica și noi evoluții în desfășurarea infracțiunii, prin furnizarea de noi probe, privind modul concret de operare și asociere a făptuitorilor; trecerea frontierei; inițierea și controlul exploatării; angajamentele financiare și eventual spălarea banilor³.

Analiza folosirii tehnicilor intruzive va trebui să treacă testul standard prevăzut de Convenția Europeană pentru drepturile omului, prin îndeplinirea următoarelor criterii: **metoda este proporțională; este legală; reflectă responsabilitatea; este necesară.**

Alegerea și implementarea unei asemenea tehnici trebuie să fie în strictă concordanță cu dispozițiile procedurale. Aceasta trebuie avută în vedere întrucât, traficanții vor cheltui oricât va fi necesar pentru apărarea lor, iar avocații vor analiza cu atenție și vor specula, cu precădere respectarea dispozițiilor procedurale, în vederea înlăturării probelor administrate, ceea ce va conduce în final, ca procesul penal să aibă ca obiect mai degrabă modul cum au obținut mijloacele de probă, decât analiza în sine a acestora⁴.

³ *Legea nr. 21/1999* privind prevenirea și sancționarea spălării banilor

⁴ Patterson James - *1-ul pe lista morții*. Traducerea Bourceanu Carmen Iulia, Editura Rao International Publishing Company, p. 377

Prin art. 23 din Legea nr. 678/2001 se reglementează autorizarea folosirii unor astfel de mijloace intruzive de investigare, astfel:

„Când există date sau indicii temeinice că o persoană care pregătește comiterea unei infracțiuni dintre cele prevăzute de prezenta lege sau care a comis o asemenea infracțiune folosește sisteme de telecomunicații ori informatice, organul de urmărire penală, cu autorizarea procurorului, să aibă acces pentru o perioadă determinată, la aceste sisteme și să le supravegheze.

Dispozițiile art. 91 din Codul de procedură penală se aplică în mod corespunzător.”

Folosirea supravegherii tehnicii intruzive, prin interceptarea căilor de comunicare sau a echipamentului secret, cum ar fi aparatele de localizare, ascultare și filmare și alte moduri de interceptare a unei comunicări, poate aduce probe substanțiale⁵. În alegerea metodei de investigare, echipa de cercetare trebuie să-și propună în plan a răspunde la următoarele întrebări: care este obiectivul care trebuie atins?; poate să fie atins și prin alte mijloace? va funcționa, traficanții folosesc telefoane mobile sau fixe, e-mail, sau folosesc telefoane publice, cartele neidentificabile, locuri publice, vehicule etc.?; este fezabil din punct de vedere practic?; este posibil să se acționeze pe baza informațiilor obținute prin supraveghere tehnică, fără a pune în pericol operațiunea? există posibilitatea de a reacționa urgent ca urmare a apariției unei situații care se află prin intermediul interceptării?; în fapt, există posibilitatea unei intervenții rapide, în care o victimă se află într-un pericol iminent?

Plasarea resurselor de activitate sub acoperire, se realizează în baza art. 22 din Legea nr. 678/2001, care prevede: *„În vederea strângerii datelor necesare începerii urmăririi penale pot folosi investigatori sub acoperire, în condițiile legii”*.

În principal, există două forme de plasare a agenților sub acoperire: a) Folosirea unor agenți sub acoperire însărcinați cu **infiltrarea în chiar asocierea criminală**; b) Folosirea unor agenți sub acoperire **însărcinați cu stabilirea gradului de accesibilitate a anumitor dovezi**.

Oricare ar fi forma aleasă, pentru implementare este necesar a se defini: scopul plasării, legenda și mai ales momentul în care infiltrarea se va produce.

Modul în care se adună probele, datele ori alte indicii, de către agentul sub acoperire este important de stabilit. Se folosesc aparate miniaturale de înregistrare audio sau video.

⁵ Codul de procedura penală a României cu modificările până la 03.01.2006 art.91¹, art. 91², art. 91³, art. 91⁴, art. 91⁵, art. 91⁶,

Păstrarea confidențialității identității agentului sub acoperire introdus este esențială. Sub nici o formă identitatea sa nu va fi dezvăluită în mod public, iar audierea agentului acoperit se va efectua sub numele care a fost introdus în cauză și nu cel adevărat.

Autorizarea introducerii investigatorului sub acoperire este efectuată de procuror, iar numărul persoanelor care iau la cunoștință și participă efectiv la operațiune este deosebit de limitat (cel mult patru).

Legea nr. 678/2001 nu stabilește reguli procedurale privind audierea investigatorului acoperit, nici pentru faza de urmărire penală, și nici pentru faza cercetării judecătorești, ori modul în care trebuie păstrate datele esențiale ale operațiunii, sau cum pot fi valorificate mijloacele de probă pe care investigatorul sub acoperire le poate furniza.

Un singur text, cu aplicabilitate generală, respectiv art. 33 alin.2 din Legea nr. 218/2002, privind organizarea și funcționarea Poliției Române prevede că: *“sursele de informare, metodele și mijloacele activității de culegere a informațiilor au caracter confidențial și nu pot fi dezvăluite de nimeni în nici o împrejurare. Excepție fac cazurile în care îndatoririle funcției, nevoile justiției sau legea impune dezvăluirea lor. În aceste situații dezvăluirea se va face, după caz, cu asigurarea protecției necesare”*⁶.

Legea nr. 678/2001 nu prevede dispoziții cu privire la livrarea supravegheată.

În principiu, indiferent de cum este reglementată măsura, aceasta constă în permiterea conform legii, a tranzitului ori livrării unor bunuri ilegale, ori deși legale în sine, constituie obiectul unei infracțiuni, cu scopul de a asigura identificarea făptuitorilor, fără a pierde controlul asupra bunurilor. Se efectuează și investigația financiară paralelă. Infracțiunea deși are ca obiect traficarea persoanelor, în sine, aceasta se rezumă la bani.

IV. Rolul procurorului

Urmărirea penală pentru infracțiunile de trafic de persoane se efectuează obligativ de către procuror (art. 21), iar competența de judecată în primă instanță a acestor infracțiuni revine tribunalului (art. 21 raportat la art. 27 pct. 1 lit. f Codul de procedură penală).

Legea nr. 678/2001, cuprinde și unele prevederi privind publicitatea ședinței de judecată. Ședințele de judecată în cauzele privind infracțiunea de trafic de minori și de pornografie infantilă nu sunt publice (art. 24 alin.1). Ca și în orice situație în care ședința este secretă (art. 290 alin. 4 Cod procedură penală), în cauzele privind infracțiunea de trafic de minori și de pornografie infantilă nu sunt admiși în sala de ședințe decât părțile, reprezentanții

⁶ Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 302 din 09.05.2005

acestora, apărătorii, precum și alte persoane a caror prezență este considerată necesară de către instanță (art. 24 alin.2).

În cauzele privind infracțiunea de trafic de persoane și cea prevăzută în art. 17 din Legea nr. 678/2001, la cererea părții vătămate, instanța poate declara ședința secretă (art. 25). În această situație, deși Legea nr. 678/2001 nu prevede că declararea ședinței secrete ar urma să se facă în ședință publică, după ascultarea părților prezente și a procurorului (art. 290 alin.3 C.proc.pen.). Art. 25 din Legea 678/2001 prevede că instanța poate declara ședința secretă la cererea părții vătămate, în temeiul art. 290 alin. 2 C.proc.pen. și la cererea procurorului sau din oficiu.

Din perspectiva art. 6 paragraf 1 al Protocolului privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, lipsa de publicitate a procedurilor judiciare referitoare la infracțiunile de trafic de persoane constituie o măsură de protecție a victimelor acestor infracțiuni.

Victimele traficului sunt informate, în mod obligatoriu cu privire la: serviciile și organizațiile care asigură consiliere psihologică sau orice alte forme de asistență a victimei, în funcție de necesitățile acesteia; organul de urmărire penală la care victima poate face plângere; dreptul de asistență juridică și instituția unde se poate adresa pentru exercitarea acestui drept; condițiile și procedura pentru acordarea asistenței juridice gratuite; drepturile procesuale ale părții vătămate și ale părții civile; condițiile și procedura pentru a beneficia de dispozițiile privind protecția martorilor (art. 86 C.proc.pen și Legea nr. 682/2002).

V. Dubla calitate procesuală a victimelor traficului de persoane – de parte vătămată și de martor

În art. 44 din Legea nr. 678/2001 se prevede cu caracter de noutate pentru legislația procesual penală română anumite drepturi specifice victimelor unor infracțiuni pe timpul procesului penal.

În acest context, procedura de cercetare, prevăzută în această lege specială derogă de la procedura de drept comun și asigură victimelor infracțiunii anumite drepturi: a) de a cere și asigura protecție pe timpul procesului penal; b) de a deveni martor protejat, dacă măsurile de protecție nu sunt suficiente; c) dreptul de a beneficia de asistență juridică obligatorie și din oficiu, pe timpul procesului penal; d) dreptul de a solicita instanței ca în sala de judecată ședința să fie nepublică.

Specific la această infracțiune de trafic de persoane, ca și de altfel și la infracțiunile de combatere a violenței în familie⁷, este că martorul, respectiv persoana traficată este și victimă a infracțiunii. Deci persoana traficată, care are conform legii speciale o calitate procesual penală nouă, aceea de victimă, figurează în procesul penal în fapt într-o dublă calitate: de parte vătămată a infracțiunii de trafic de persoane, care se poate constitui parte civilă; de martor a cărei declarație poate fi folosită ca mijloc de probă în scopul stabilirii adevărului.

În acest context, ca particularitate a acestei duble calități, în fapt, a victimei, traficul de persoane, este aceea că depoziția victimei traficului de persoane poate sta la baza unei hotărâri de condamnare, chiar dacă în același timp, ca parte vătămată ce se poate constitui parte civilă împotriva inculpatului – ar putea avea conform procedurii penale obișnuite un interes în cauză.

Această derogare de la mijloacele de bază prevăzute în lege există și în alte sisteme de drept, ca principiu juridic fiind așa numitul – **martor al coroanei** – un martor în interes public, infracțiunea de trafic de persoane determinând necesitatea adoptării acestor proceduri speciale de protejare, întrucât adesea activitatea traficantului nu poate fi probată cu alte mijloace de probă decât cu declarațiile victimelor.

VI. Aplicarea la un caz concret a prevederilor privitoare la dubla calitate de parte vătămată și de martor

Prin rechizitoriul Parchetului de pe lângă Tribunalul Galați, nr. 956/P/2002 au fost trimiși în judecată inculpații: N.M.; A.G.; S.M.; T.D.; M.D.; M.S.P.; N.S. și C.R.F. care făcând parte dintr-o rețea bine organizată, în perioada 2001-2002 au racolat mai multe persoane de sex feminin, și prin constrângere fizică sau morală le-au exploatat obligându-le să practice prostituția în Regatul Spania și în Republica Italia.

Disponând trimiterea în judecată, Parchetul de pe lângă Tribunalul Galați, a audiat persoanele de sex feminin traficate (S.G.M.; V.J.; C.M.; S.M.; A.M. și B.M.) în calitate de martori în dovedirea vinovăției inculpaților⁸.

Înainte de începerea cercetării judecătorești, inculpații au solicitat în baza art. 333 C. proc.pen. restituirea cauzei pentru completarea urmăririi penale, motivat de faptul că victimele au fost audiate în mod nelegal, în calitate de martori, în faza de urmărire penală, și

⁷ Art. 229 din Noul Cod penal, intitulat „**Rele tratamente aplicate minorului**”, prevede: „*Punerea în primejdie gravă, prin măsuri sau tratamente de orice fel, a dezvoltării fizice, intelectuale sau morale a minorului, de către părinți sau de către orice persoană căreia minorul i-a fost încredințat spre creștere și educare, se pedepsește cu închisoare strictă de la 3 la 15 ani și interzicerea unor drepturi*”

⁸ Ana Călin, Dragu Crețu, Liliana Doina Stanciu, Geanina Crudescu – *Drept penal general*, vol. I, ediția a II-a revizuită, Ed. Pax Aura Mundi, 2004, pag. 63

nu cu calitatea specială prevăzută de Legea nr. 678/2001, de părți vătămate încălcându-li-se dreptul la apărare. Instanța a respins cererea, motivat de faptul că această omisiune a organului de urmărire penală, nu are nici o legătură cu respectarea drepturilor procesuale ale inculpaților, singurele părți prejudiciate erau victimele infracțiunii săvârșite de inculpați care fiind vătămate în drepturile lor, ar fi fost îndreptățite să solicite restituirea cauzei la parchet, și nu inculpații a căror drepturi procesuale nu au fost încălcate.

Procedând la judecata în fond, instanța, pentru înlăturarea acestei nelegalități, a dispus introducerea în cauză a persoanelor traficate prin infracțiune în calitate de victime și nu de martor și a dispus asigurarea asistenței juridice obligatorii față de acestea, persoanele traficate fiind audiate în baza cercetării judecătorești în această nouă calitate dată de legea specială.

Cu ocazia dezbaterilor, printre alte susțineri inculpații au solicitat schimbarea încadrării juridice a faptelor în infracțiune de proxenetism conform art. 329 Cod penal, respectiv *„îndemnul și înlesnirea practicării prostituției, racolarea, pentru obținerea de foloase de pe urma practicării prostituției”*.

Instanța a respins această cerere, motivat de următoarele aspecte: Legea nr. 678/2001, este o lege specială, care incriminează expres la art. 12 și 13 din lege infracțiunea de trafic de persoane. Conform art. 12, legea 678/2001 constituie infracțiunea de trafic de persoane, recrutarea, transportul, transmiterea sau primirea unei persoane prin amenințare, violență sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înșelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea acelei persoane de a se apăra sau exprima voința, acceptarea sau primirea de bani sau alte foloase în scopul exploatării acelei persoane.

Aparent între cele două texte de lege nu este nici o diferență, deoarece ambele se referă la modalități de recrutare și înșelăciune a diferitelor persoane în scopul obținerii de foloase materiale. Legea 678/2001 este o lege specială, care cuprinde o arie mult mai mare. Ea înglobează atât proxenetismul cât și alte forme de exploatare cum ar fi instigarea sau înlesnirea practicării căsătoriei în scopul obținerii de foloase materiale.

Fiind o lege specială are prioritate în aplicare și nu în forma prevăzută de codul penal. Practic, prin apariția acestei legi speciale, infracțiunea de proxenetism reglementată în codul penal rămâne fără domeniul de aplicare⁹.

⁹ În Noul Cod penal art. 235 intitulat *„proxenetismul”* se prevede: *„(1) Îndemnul sau înlesnirea practicării prostituției ori tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției de către o persoană se pedepsește cu închisoare strictă de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi. (2) Recrutarea unei persoane pentru prostituție se pedepsește cu închisoare strictă de la 3 la 10 ani și interzicerea unor drepturi. (3) Dacă fapta prevăzută în alin. (1) sau (2) este săvârșită față de un minor sau prezintă un alt caracter grav, pedeapsa este detențiunea severă de la 15 la 20 de ani și interzicerea unor drepturi”*

Bibliografie

1. Ana Călin, Dragu Crețu, Liliana Doina Stanciu, Geanina Crudescu - *Drept penal general*, vol. I, ediția a II-a revizuită, Ed. Pax Aura Mundi, 2004, pag. 63
2. Ștefan Popa, Adrian Cucu - *Economia subterană și spălarea banilor*, Editura Expert 2000, în anexă cele 40 de recomandări ale GAFI asupra spălării banilor;
3. Patterson James - *I-ul pe lista morții*. Traducerea Bourceanu Carmen Iulia, Editura Roo International Publishing Companz, p. 377
4. *Legea nr. 678/2001* privind traficul de persoane;
5. *Legea nr. 218/2002* privind organizarea și funcționarea poliției;
6. Codul penal și Codul de procedură penală ale României, Noul Cod penal